

UDK 371.671:811
371.3::811

DARA DAMLJANOVIĆ
Filozofski fakultet u Beogradu

PRILOG PROUČAVANJU SAVREMENOG UDŽBENIKA

STRANOG JEZIKA STRUKE: LINGVODIDAKTIČKI KRITERIJUMI ZA IZBOR TEKSTOVA

U našoj novijoj naučnoj i stručnoj literaturi u kojoj se proučavaju udžbenici stranih jezika malo je obimnijih ili problemskih radova posvećenih udžbenicima stranog jezika struke. Brojni autori udžbenika koji se primenjuju na našim nefilološkim fakultetima uglavnom su svoja iskustva iznosili na stručnim skupovima. Neki radovi su objavljeni u zborniku *Strani jezik struke* (Beograd, 1995), gde su o udžbenicima engleskog jezika pisali Z. Krsmanović, M. Glušević, M. Furundžić, ruskog – M. Slović, Lj. Milinković, J. Kovačević, K. Končarević, francuskog – D. Janjić i latinskog – R. Matić. U svojoj metodici *Savremena nastava ruskog jezika* (Beograd, 2004) K. Končarević poseban odeljak posvećuje nastavi ruskog jezika u nefilološkom obrazovnom profilu (str. 408-413). Čini nam se da mnogi aspekti udžbenika stranih jezika u funkciji struke danas moraju biti ponovo razmotreni i uskladjeni sa savremenom obrazovnom paradigmom. Oslanjajući se na teoriju i praksu proučavanja i stvaranja udžbenika ruskog jezika kao stranog, dalje će se razmotriti neka pitanja vezana za tekst u udžbeniku stranog jezika struke.

1. FUNKCIJE TEKSTA U UDŽBENIKU STRANOG JEZIKA STRUKE

Tekst spada među najvažnije komponente sadržaja nastave pošto se izučavanje stranog jezika temelji na materijalu tekstova. Tekst sadrži obrasce i modele koji pokazuju kako jezik funkcioniše u naučnom funkcionalnom stilu. Kroz tekst se uvodi, analizira i usvaja neophodna leksičko-gramatička materija. Na materijalu teksta vrši se formiranje i usavršavanje svih vidova govorne delatnosti: čitanja, pisanja, govorenja i razumevanja govora (slušanja). Tekst je izvor naučne informacije. Stoga je tekst polazna osnova i krajnji cilj nastave stranog jezika u funkciji struke.

U metodici nastave stranih jezika pod tekstem se podrazumeva produkt govorne delatnosti u kome se realizuje određeni komunikativni i metodički zadatak. U metodici nastave ruskog jezika kao stranog (red. Ščukin 1990: 186) govori se o dve osnovne funkcije teksta vezane za nastavu jezika: tekst kao sredstvo za učenje jezika i tekst kao objekat i cilj nastave. U funkciji sredstva za učenje stranog jezika tekst služi kao obrazac upotrebe određenih morfološko-sintaksičkih i leksičko-gramatičkih konstrukcija u njihovoj prirodnoj sredini; tekst se koristi kao obrazac monološkog i dijaloškog govora; tekst služi kao primer određenog (naučnog) funkcionalnog stila; tekst se koristi kao model za samostalnu produkciju iskaza. Ukoliko tekst predstavlja cilj nastave i samostalni objekat izučavanja, on se analizira sa aspekta njegove semantičke i strukturno-kompozicione celovitosti i završenosti, komunikativne orijentacije, informativne vrednosti, načina organizacije, razmatraju se načini i tipovi uspostavljanja leksičkih, gramatičkih, logičkih i stilističkih veza među elementima teksta i drugo. Koja će se od navedenih funkcija teksta realizovati u konkretnom nastavnom procesu zavisi u prvom redu od nivoa prethodnih jezičkih znanja studenta. Kada se radi o početnoj nastavi dominira prvi niz funkcija teksta. U slučaju kada se jezik struke realizuje na temelju određenog nivoa znanja opšteg stranog jezika dominira drugi nivo funkcija teksta.

U udžbeniku stranog jezika struke tekstovi imaju i druge funkcije. V. Bonev (2003: 66) navodi motivacionu, informaciono-spoznajnu, komunikativnu i stimulativnu funkciju. Motivaciona funkcija se realizuje kroz kratke tekstove u okviru teme koji uvode čitaoca u problematiku, ističu njen značaj i aktuelnost. Informaciono-spoznajna funkcija realizuje se kroz centralne tekstove u okviru teme koji sadrže osnovnu informaciju o datom problemu. Komunikativna funkcija realizuje se kroz tekstove koji iniciraju razgovor, diskusiju, raspravu, navođenje argumenata i kontraargumenata. Stimulativna funkcija se realizuje kroz kratke problemske tekstove koji izazivaju govornu reakciju u prilog iskazivanja sopstvenog stava i slično.

2. KARAKTERISTIKA ETAPE NASTAVE I IZBOR TEKSTOVA

Na većini naših nefiloloških fakulteta nastava stranih jezika (engleskog, ruskog, nemačkog i francuskog) orijentisana je na viši nivo, tj. jezik struke predstavlja nastavak izučavanja onog stranog jezika koji su studenti učili tokom svog osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja. U naše vreme nije zanemarljiv broj fakulteta koji nastavu stranog jezika struke realizuju od početnog nivoa (italijanski i španski jezik, ali i drugi strani jezici). Osnovne karakteristike datog nivoa nastave bitno utiču na realizaciju pojedinih funkcija teksta u nastavnom procesu, a samim tim i na određivanje kriterijuma za izbor tekstova i na karakter rada sa odabranim tekstovima. Kao osnovni kriterijum ovde se mora uzeti kriterijum dostupnosti i reprezentativnosti tekstova koji podrazumeva

ne samo predmetnu već i lingvističku dostupnost i reprezentativnost tekstova, što znači korišćenje normativne leksike i rečeničnih modela, kao i vođenje računa o individualnom govornom iskustvu i prethodnim jezičkim znanjima studenata. Na višoj etapi nastave intenzivno se proučavaju osnovni funkcionalno-semantički tipovi teksta, gramatička materija koja čini lingvističku osnovu naučnih tekstova, leksičko-stilističke karakteristike naučnog funkcionalnog stila.

U odnosu na pojedine vidove govorne delatnosti – čitanje, pisanje, govorenje i slušanje – u skladu sa ciljevima savremene nastave podjednaka pažnja poklanja se svim vidovima govorne delatnosti. U pogledu traženog nivoa jezičkih znanja i veština u odnosu na pojedini vid govorne delatnosti postoje značajne razlike. Najviši nivo formiranosti znanja, navika i veština odnosi se na čitanje i razumevanje stručne i naučne literature: smatra se da student treba da bude osposobljen da bez većih teškoća čita originalna naučna dela svih žanrova, različitog, pa i veoma velikog stepena težine i složenosti. Znatno manji zahtevi se postavljaju pred druge vidove govorne delatnosti. U odnosu na razumevanje govora ili slušanje student treba da bude osposobljen za praćenje i razumevanje jednostavnijih tekstova i načina izlaganja, da može pratiti predavanja iz svoje struke na stranom jeziku, televizijsku naučnu emisiju i drugo. U odnosu na govorenje prelazi se od svakodnevnih tema na teme vezane za struku i buduće zanimanje: kako oformiti saopštenje, kako voditi ili učestvovati u diskusiji, zatražiti potrebnu informaciju, argumentovati svoje stanovište, saznati mišljenje sagovornika i drugo. U odnosu na pisanje zahteva se poznavanje i korišćenje jezičkih klišea za sastavljanje anotacije, rezimea, referata, pisanje koncepta, plana izlaganja i slično. Navedeni zahtevi odnose se samo na viši nivo nastave.

Izbor tekstova zavisi i od dominantne funkcije datog teksta u sticanju pojedinih vidova govorne delatnosti. Razlikuju se tekstovi namenjeni razvoju produktivnih od tekstova za razvoj receptivnih vidova govorne delatnosti. Razlikuju se tekstovi namenjeni čitanju od tekstova koji razvijaju veštinu i naviku razumevanja govora ili slušanja. U okviru metodičkog zadatka formiranja navika i veština čitanja razlikuju se tekstovi namenjeni za studiozno čitanje od onih koji služe za informativno čitanje. Tekstovi za studiozno čitanje su kratki, sadrže strogo dozirane jezičke teškoće, dok su tekstovi za informativno čitanje obimni, celovitog i zanimljivog sadržaja, s određenim brojem nepoznatih reči.

Karakter odabranih tekstova najneposrednije zavisi od nivoa poznavanja stranog jezika: od specijalno sastavljenih nastavnih tekstova, prelazi se na više ili manje adaptirane tekstove, a zatim na originalne tekstove. Specijalno sastavljeni i adaptirani tekstovi koriste se samo u početnoj nastavi. Kada se strani jezik struke izučava kao viši nivo podrazumeva se korišćenje originalnih i autentičnih tekstova, pošto autentični tekstovi sadrže obrasce ciljnog jezika. Centralno mesto u svakoj temi pripada autentičnom tekstu uzetom iz udžbenika struke ili iz originalne naučne literature. Moguće intervencije na primerima originalnih članaka odnose se uglavnom na leksičko-gramatičku sinonimiju.

3. KRITERIJUMI ZA IZBOR TEKSTOVA

Tekst je osnovni strukturni i funkcionalni deo udžbeničke lekcije i stoga je izbor reprezentativnih tekstova jedan od najvažnijih, najzahtevnijih i najosetljivijih zadataka. Najmanje dve nauke trba imati u vidu prilikom izbora tekstova: osnovnu nauku ili grupu srodnih nauka koje profesionalno osposobljavaju studente i lingvistiku. Odabrani tekstovi u univerzitetskom udžbeniku stranog jezika treba da zadovolje kriterijume koje postavljaju obe nauke. U odnosu na lingvistiku to je kriterijum reprezentativnosti: odabrani tekstovi treba da sadrže celokupnu morfološko-sintaksičku i leksičko-gramatičku materiju koja predstavlja lingvistički sadržaj date etape nastave, što je tema posebnog rada (Damljanović 2005: 262-268). U odnosu na osnovnu nauku to su kriterijumi naučne aktuelnosti i pouzdanosti, predmetne i informacione vrednosti i dostupnosti i drugi. M.N.Najfeld (1995: 35) zapaža da se u praksi često izbor tekstova vrši na osnovu njihovog predmetnog značaja za datu nauku, tj. bira se ono što je značajno sa stanovišta struke. Pri tome se zanemaruje ono što je važno i značajno za realizaciju konkretnih ciljeva nastave stranog jezika. Drugu krajnost predstavlja stavljanje u prvi plan lingvističkih kriterijuma i biranje tekstova samo zbog termina ili gramatike. Iako se ne negira potreba uključivanja u udžbenik izvesnog broja tekstova za prezentaciju određene leksike ili gramatičke materije, ovi tekstovi mogu imati samo dopunsku funkciju. Odabrani tekstovi moraju biti reprezentativni sa stanovišta nauka koje pokriva udžbenik, ali pre svega treba imati u vidu ciljeve date etape nastave stranog jezika. Na primer, tekst o gradi čovekovog tela u udžbeniku stranog jezika za medicinsku struku nalazi se pre svega zbog toga da student nauči da govori o gradi bilo kog predmeta, o prostornim relacijama, o odnosu dela i celine i slično.

3.1. KRITERIJUM TEMATSKOG JEDINSTVA

Praksa je potvrdila efikasnost grupisanja tekstova po tematskom principu. Tematska organizacija tekstova doprinosi sistematičnosti prezentacije i usvajanja jezičke materije, obezbeđuje potrebno ponavljanje leksičkih jedinica. Racionalna selekcija i organizacija tekstova može se izvršiti tako da se najpre odredi krug glavnih tema koje će obuhvatiti udžbenik stranog jezika u funkciji struke. Poželjno je da teme budu opštijeg karaktera, a prilikom izbora tekstova potrebno je voditi računa da svi tekstovi u okviru jedne teme budu sadržinski bliski, objedinjeni istom tematikom. Za prvu etapu rada može se izabrati nekoliko tematski povezanih tekstova istog funkcionalno-semantičkog tipa (narativni ili deskriptivni tekstovi) koji su pogodni za usvajanje različitih vidova govorne delatnosti.

3.2. KRITERIJUM INFORMATIVNE VREDNOSTI

Kriterijum informativne vrednosti i dostupnosti teksta podrazumeva izbor tekstova sa aktuelnim, relevantnim, pouzdanim i zanimljivim informacijama iz naučnih disciplina koje studenti izučavaju u okviru svog profesionalnog obrazovanja. Treba birati tekstove visoke informativnosti, obrazovne i spoznajne vrednosti. Naučna informacija tekstova treba biti

dostupna studentima, tj. uskladena sa njihovim poznavanjem nauke i struke. Na samom početku nastave ne treba koristiti uskostručne tekstove, pošto i profesionalno obrazovanje studenata ide u smeru od opštenaučnog i šireg prema uženaučnom i užestručnom. Uskostručne tekstove i uskostručnu leksiku ne treba ni potpuno isključiti iz nastave. Ovi tekstovi se mogu koristiti u kasnijoj etapi nastave u zavisnosti od potreba i interesovanja studenata. Potrebno je voditi računa o stalnom širenju i povećavanju spoznajnih mogućnosti studenata. U odnosu na sadržaj odabranih tekstova potrebno je imati u vidu kriterijum jedinstva i celovitosti sadržaja, tj. da makar osnovni tekst u okviru teme ima uvodni deo, razradu problema i zaključak. Poželjna karakteristika sadržaja teksta je njegov diskusioni karakter: sadržaj teksta treba da podstakne i izazove diskusiju.

3.3. FUNKCIONALNO-SEMANTIČKI TIPOVI TEKSTA

Među kriterijumima za izbor tekstova poseban lingvometodički značaj ima kriterijum vođenja računa o funkcionalno-semantičkom tipu teksta i ovaj kriterijum u izučavanju jezika struke ima primarni značaj.

U primenjenoj lingvistici i metodici nastave ruskog jezika kao stranog brojna su istraživanja i proučavanja tekstova naučne literature sa stanovišta njihove pripadnosti određenom funkcionalno-semantičkom tipu teksta. Ova problematika bila je veoma aktuelna u poslednjoj deceniji 20. veka, kada su nastali mnogi radovi u kojima se navode različite klasifikacije tekstova polazeći od njihove komunikativne orijentacije i funkcionalno-semantičke prirode (npr.: Gapočka 1989: 262-264; Trojanskaja 1989: 162); Gorjunova 1995: 171). Većina lingvista i metodičara opisuje tri funkcionalno-semantička tipa teksta: deskripciju, naraciju i rasuđivanje, dok drugi dodaju dokazivanje, objašnjenje i instrukciju. Čini nam se opravdanim izdvajanje i opis deskriptivnog, narativnog i argumentativnog funkcionalno-semantičkog tipa teksta, dok rasuđivanje i dokazivanje možemo razmatrati u okviru argumentativnog teksta. Svaki od navedenih funkcionalno-semantičkih tipova teksta karakterišu određene kompoziciono-strukturne osobenosti, komunikativna orijentacija i jezička sredstva.

Deskriptivni tekstovi imaju prevashodno deduktivni karakter, sadrže svestranu karakteristiku objekta istraživanja putem opisa njegovih kvalitativnih, kvantitativnih, strukturnih i funkcionalnih osobina. U deskriptivnim tekstovima objekat istraživanja se objašnjava kroz opis njegovih kvalitativnih i kvantitativnih osobina i svojstava, pripadnost određenoj klasi, način funkcionisanja, odnos delova prema celini, opis određenih procesa, odnos objekta prema drugim predmetima. Delovi deskriptivnog teksta imaju istu funkciju: pripisivanje osobine objektu, utvrđivanje odnosa među njegovim delovima. Deskriptivne tekstove karakteriše relativno slobodan redosled smenjivanja delova teksta, jedan vremenski plan, najčešće omnitemporalni prezent, atributivne konstrukcije za iskazivanje poredenja, analogije, istovetnosti, suprotnosti, razlika i sl.

Narativne tekstove u naučnom funkcionalnom stilu karakteriše hronološki redosled izlaganja etimologije, nastanka i razvoja neke pojave,

stanja ili događaja. Predmet naracije može biti redosled odvijanja pojedinih etapa u nastanku i razvoju pojave, tok događaja. Narativni tip teksta koristi se u referatima, saopštenjima, opisu istorijskih i drugih događaja. Sa lingvističkog aspekta ovaj tip tekstova karakteriše moguća promena vremenskog plana, široka upotreba vremenskih konstrukcija.

Argumentativni funkcionalno-semantički tip teksta bitno se razlikuje od narativnog i deskriptivnog jer se temelji na operacijama logičkog zaključivanja, a osnovne karakteristike argumentativnog teksta proizilaze iz njegove pragmatičke funkcije – funkcije dokazivanja, rasuđivanja, razjašnjenja. Obično se razlikuju dva tipa argumentativnih tekstova: dokazivanje i rasuđivanje. Osnovna funkcija tekstova dokazivanja realizuje se kroz logičko rasuđivanje ili dokazivanje, kroz navođenje argumenta, kroz nabranje analognih pojava. U strukturi tekstova rasuđivanja razlikuju se tri osnovna dela: konstatacija ili precizna formulacija osnovne postavke, argumentacija ili objašnjenje postavke, logički zaključak koji sledi iz objašnjenja.

N.B.Dubinina (1995: 25) posmatra postupak argumentacije kao niz operacija u kojima centralno mesto zauzima teza argumentacije. Početak argumentacije sadrži argumente utemeljenja, značaja i aktuelnosti. Druga etapa – uvođenje u problem – sadrži argumente i utemeljenje nedovoljne proučenosti ili pogrešnih rešenja. Sledi priprema i utemeljenje teze, argumenti koji prethode tezi i teza argumentacije. Četvrtu etapu čine argumenti koji slede iz teze, detaljnija argumentacija teze, argumenti u prilog utemeljenosti i efikasnosti teze. Završetak argumentacije sadrži pozitivna ubedenja u prilog teze argumentacije.

Analiza tekstova udžbenika prirodnih i medicinskih nauka pokazuje da ovi tekstovi često sadrže mešoviti tip izlaganja koji se sastoji od elemenata deskripcije, naracije i argumentacije. Elementi deskripcije su zastupljeni kroz kvantitativne, strukturne i funkcionalne karakteristike objekta, kroz deduktivnost izlaganja, slobodniju organizaciju teksta. Elementi argumentacije uočavaju se kod određivanja uzročno-posledičnih i uslovno-posledičnih veza i odnosa, kroz odnos opštih i pojedinačnih sudova. Elementi naracije zastupljeni su u izlaganju pojedinih stadijuma razvoja nekog procesa, kroz jednostavnu liniju izlaganja, vremenske sintagme.

3.4. TIPOLOŠKE KARAKTERISTIKE UDŽBENIČKIH TEKSTOVA

Pri izboru i klasifikaciji tekstova može se realizovati poseban pristup kada se tematska strana sadržaja nastave razmatra kroz metateme tj. opšte predmetne sadržaje. Pojam metatema koristi se u ruskoj metodici od početka devedesetih godina prošlog veka, a označava aspekte razmatranja objekta istraživanja. Broj metatema je ograničen. U analizi teksta udžbenika fizike E.R.Gorjunova (1995: 174-177) izdvaja sledeće metateme: suštinsko određenje objekta, kvalitativna i kvantitativna karakteristika objekta, razvoj objekta, eksperiment kao planirani proces spoznaje, uticaj i delovanje objekta na druge objekte, izmena kvalitativnih i kvantitativnih karakteristika objekta,

transformacija objekta, funkcija i namena objekta, uslovi normalnog funkcionisanja objekta, objekat kao sredstvo za dostizanje planiranog cilja, faktori koji utiču na pojedine parametre procesa, proces nastanka novog objekta. Posmatrano sa logičko-semantičkog aspekta tekstovi udžbenika najčešće se grade na osnovu argumentacije koja podrazumeva logičko dokazivanje i ilustraciju. U procesu dokazivanja koristi se logičko rasuđivanje (metateme logičkog rasuđivanja), a ilustracija se vrši pomoću navodenja činjenica i putem eksperimenta. Semantička analiza bioloških tekstova, prema istraživanju E.Berdnikove (2003: 50-51), pokazuje da u njima postoji nekoliko tipskih značenja: proces i njegove karakteristike, proces i klasifikacije procesa, rezultati spoznajne delatnosti čoveka, predmet i njegova svojstva. U tekstovima iz anatomije u udžbeniku za medicinske struke (Damljanović 2005) najfrekventnija su tipska značenja: predmet i njegova građa, predmet i njegova prostorna pripadnost, predmet i njegova funkcija, predmet i njegove osobine, klasifikacija predmeta.

Ovaj način izbora i analize udžbeničkih tekstova ima veliki metodički značaj jer omogućava razradu modela argumentativnih tekstova koji se mogu koristiti u nastavi bilo koje struke. Poznato je da, nezavisno od buduće struke, svaki student treba da poseduje određeni nivo jezičkih znanja potrebnih za definisanje predmeta (pojave, termina), klasifikaciju predmeta i pojava prema različitim parametrima, određivanje pripadnosti ovoj ili onoj klasi, opis sastava, građe, strukture, određivanje unutrašnjih i spoljašnjih svojstava, funkcije, načina funkcionisanja, namene i sl.

O.Mitrofanova (2003: 175) smatra da se tekstovi pojedinih nauka i struka razlikuju po svojoj arhitektonici. Arhitektonika stručnog teksta podrazumeva određen raspored i redosled pojedinih mikroiskaza, tj. više ili manje završenih u semantičkom i formalnom odnosu delova teksta. Prema O.Mitrofanovoj tekstovi inženjerskih struka imaju sledeću strukturu: 1.Pojam o objektu, klasifikacija objekta. 2.Karakteristika objekta: kvantitativna i kvalitativna karakteristika objekta. 3.Postavljanje problema. 4.Postavljanje zadatka. 5.Rešenje: a) u idealnim uslovima, b) u realnim uslovima. 6.Ocena rezultata.

3.5. IZBOR TEKSTOVA I ŽANROVI NAUČNE LITERATURE

Medu brojnim žanrovima koji su se razvili pod okriljem naučnog funkcionalnog stila izdvajaju se oni koji čine jezgro naučnog stila i oni koji zauzimaju njegovu periferiju, pošto se dodiruju i prepliću sa drugim funkcionalnim stilovima. Jezgro naučnog stila čine naučni članci, studije, teze, disertacije, monografije, referati, saopštenja i sl., enciklopedijski naučni tekstovi zastupljeni u enciklopedijama, leksikonima, rečnicima, priručnicima, slede kritike, prikazi, recenzije, ekspertize, naučno-obrazovni ili udžbenički tekstovi zastupljeni u udžbenicima, priručnicima, predavanjima. Graničnim oblastima pripadaju naučno-popularni tekstovi, naučno-publicistički tekstovi, naučno-tehnička dokumentacija. Polazeći od lingvostilističkih karakteristika svakog pojedinog žanra potrebno je proceniti njegovu složenost sa metodičke tačke gledišta. Kao opšti može se prihvatiti stav da su tekstovi uženaučnih

74

žanrova pogodniji za nastavu stranog jezika nego što su to naučno-popularni, naučno-publicistički i naučno-poslovni žanrovi, budući da ovi poslednji gube mnoge karakteristike naučnog stila i poprimaju karakteristike drugih funkcionalnih stilova, pre svega poslovnog i publicističkog, što otežava razumevanje datog teksta. U smislu iskoraka iz naučnog funkcionalnog stila odabrani tekstovi mogu biti praćeni anegdotama iz života poznatih naučnika, citatima, aforizmima, poslovicama i izrekama sa ciljem da se osveži i obogati sadržaj udžbenika.

U udžbenik treba uključiti obrasce svih žanrova koji čine naučni funkcionalni stil, gradirajući ih od lakših prema složenijim. Na taj način studenti će ovladati potrebnim lingvističkim i lingvostilističkim znanjima i biti osposobljeni za čitanje i razumevanje naučnih tekstova različitog, pa i najvišeg stepena složenosti.

Kao najpogodniji i najdostupniji posebno u prvoj etapi nastave stranog jezika preporučuju se naučno-obrazovni tekstovi, tj. tekstovi uzeti iz udžbenika i udžbeničke literature za pojedine naučno-nastavne oblasti. To su uglavnom deskriptivni i narativni tekstovi, a odlikuje ih jednostavan i pristupačan stil izlaganja. Oni sadrže poznatu ili dovoljno jasno i postupno izloženu predmetnu informaciju. I pored individualnog stila izražavanja autori se pridržavaju zakonitosti i pravila naučnog stila izlaganja. Pogodni tekstovi sličnih lingvističkih karakteristika mogu se naći u enciklopedijama, recenzijama i prikazima. Ovi tekstovi su naročito pogodni za usvajanje odgovarajuće leksike i terminologije.

Kao prelazni od naučno-obrazovnih i udžbeničkih tekstova ka čisto naučnim tekstovima mogu poslužiti kraći naučni članci, saopštenja o rezultatima nekog naučno-istraživačkog rada, rezultati i opis eksperimenta i sl. Ovi tekstovi, za razliku od naučno-obrazovnih tekstova, treba da sadrže svu leksičko-gramatičku i lingvostilističku problematiku koja čini osnovu naučnog stila. Prema stepenu složenosti slede zatim naučni članci, članci u kojima se uopštavaju istraživanja u nekoj naučnoj oblasti, pregledni članci, odlomci iz biografija i monografija. Radovi u okviru jednog žanra mogu imati različit stepen teškoća i složenosti, što pre svega zavisi od vrste predmetne informacije i autorskog stila izražavanja. Među složene žanrove spadaju polemike, naučno-publicistički članci i naučno-popularni članci koji se nalaze na granici naučnog i drugih funkcionalnih stilova.

Zapaža se da su tekstovi humanističkih nauka po pravilu složeniji i teži za razumevanje u poređenju sa tekstovima drugih nauka. Percepciju ovih tekstova otežavaju mnogobrojne leksičko-gramatičke i lingvostilističke teškoće. Stoga je, po našem mišljenju, potrebno više vremena (veći nedeljni fond časova i/ili duži vremenski period) i veliki individualni rad studenata humanističkih nauka kako bi se osposobili za čitanje i razumevanje ovih tekstova.

LITERATURA

- Бердникова, Э.Р. 2003. Типологические особенности биологического и анатомического текстов и их влияние на уровень овладения русским языком. *Сб.: Русское слово в мировой культуре*, том 2. Санкт-Петербург, 49-53.
- Бонев, В. 2003. О специфике комплекса учебников и учебных пособий русского языка коммуникативной и профессиональной направленности для колледжей по туризму.- *Сб.: Русское слово в мировой культуре*, том 2, Санкт-Петербург, 64-69.
- Дамљановић, Д. 2005. Лингвистичка основа савременог учбеника страног језика струке. *Славистика IX*, 262-268.
- Дубинина, Н.В. 1995. Проблема аргументативного анализа текста /на материале научной статьи/. *Сб.: Русский язык: вопросы функционирования и методики обучения*, Москва, 21-27.
- Гапочка, И.К. 1989. *Пособие по обучению чтению*. Москва: Русский язык.
- Горюнова, Е. 1995. К вопросу об аргументативном тексте и способах его анализа.- *Сб.: Русский язык: вопросы функционирования и методики обучения*, Москва, 171-177.
- Митрофанова, О.Д. 2003. Нефилологическая аудитория как субъект учебного процесса и объект лингводидактического воздействия. *Сб.: Русское слово в мировой культуре, Сборник докладов*, том 2, Санкт-Петербург, 173-179.
- Найфельд, М.Н. 1995. Работа с текстом по специальности. *Сб.: Вопросы практической методики преподавания русского языка как иностранного*, Москва, 35-44.
- Троянская, Е.С. 1989. *Обучение чтению научной литературы*. Москва: Наука.
- Шукин, А.Н. (ред.). 1990. *Методика преподавания русского языка как иностранного*. Москва: Русский язык.

РЕЗЮМЕ

К ПРОБЛЕМЕ ИЗУЧЕНИЯ СОВРЕМЕННОГО УЧЕБНИКА ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА СПЕЦИАЛЬНОСТИ

Как известно в основе создания учебника по иностранному языку для студентов нефилологических факультетов должен лежать научно обоснованный отбор языкового материала, его интерпретация и организация и отбор текстов, которые составляют основу любого учебника и процесса обучения. Именно текст относится к числу важнейших компонентов учебника, так как процесс обучения организуется на материале текстов. Данная статья поможет авторам учебников и преподавателям ориентироваться при установлении принципов и критериев отбора текстов разного объема, функционально-семантического типа, стилистического оформления, жанра, репрезентирующих лингвостилистические особенности научной речи. При этом надо учесть постепенное нарастание трудностей и развитие различных видов речевой деятельности.

KLJUČNE REČI: teorija udžbenika, tekstovi, funkcije teksta, izbor tekstova, kriterijumi.